

Vergi Aflarının Vergi Mükelleflerinin Tutum ve Davranışları Üzerindeki Etkisi

Araş. Gör. Güneş ÇETİN

Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, MANİSA

ÖZET

Gelişmiş ve özellikle gelişmekte olan ülkelerde vergi affı sık rastlanır bir durumdur. Ülkemizde de vergi aflarına oldukça sık başvurulmuştur. Vergi afları, kısa vadede düşündüğümüzde, iyi bir gelir kaynağı olsa da uzun vadede mükelleflerin gönüllü uyumunu bozar. Manisa Merkez İlçe'de yapmış olduğumuz anket çalışmasında da vergi affının sık tekrarına karşı bir sonuç çıkmıştır. Çünkü vergi afları mükellefler arasında eşitsizlik yaratmış, mükellef tutum ve davranışlarında olumsuz etkiye neden olmuş, mükelleflerin vergi adaleti konusundaki düşüncelerini olumsuz etkilemiştir.

Anahtar Kelimeler: Vergi Affı, Vergi Adaleti, Vergi Uyumu

Tax Amnesties Effects on Taxpayer's Behaviours and Attitudes

ABSTRACT

Tax amnesties are frequently observed in developing and developed countries. Tax amnesties are applied frequently in our country too. When we think in short term, tax amnesties are good revenue sources but in long term they destroy taxpayers' voluntary compliance. We obtained result from our survey in Manisa Central district that taxpayers opposite to the tax amnesties' frequent application. Because tax amnesties made inequality between taxpayers and caused negative effects on taxpayers' behaviours and attitudes. Tax amnesties affected the taxpayers' opinions about tax equity subject in a negative way.

Key Words: Tax Amnesties, Tax Equity, Tax Compliance

GİRİŞ

Vergi afları, yüz yıllardan beri uygulanan, devlet olma geleneğinin sonucu olan vergi toplama faaliyetlerinde yaşanan aksaklıklara bir çözüm olarak ortaya konan sürekli bir kurumdur. Vergi afları, ülkemizde ve birçok ülkede uygulanmış ve halen uygulanmaktadır. Devletlerin genellikle gelir elde etmek için başvurdukları vergi afları zamanla siyasi ve ekonomik kaygılarla hükümetlerin çok sık başvurduğu bir kurum haline gelmiştir. Vergi aflarının sık tekrarı mükellef tutum ve davranışlarını olumsuz etkilemiştir. Mükellefler sürekli olarak vergi affı beklentisi içinde vergi kaçırma davranışını hoş görme eğilimine girmişlerdir. Vergi aflarının mükellef davranışları üzerinde yarattığı olumsuz etki yapmış olduğumuz anket çalışmasında da görülmektedir. Bu çalışmada vergi mükelleflerinin tutum ve davranışları incelenmiştir. 240 gerçek usulde gelir vergisi mükellefine yapılan anket çalışmasının SPSS analizi sonucu anlamlı çıkan sonuçlarından bazılarını bu çalışmada yer verilmiştir.

I. Af Kavramı ve Genel Değerlendirmesi

Batı dillerinde af karşılığı olarak kullanılan Yunanca kökenli amnestie kelimesi, unutmak ve bağışlamak anlamına gelir. Kelime anlamı bir haktan vazgeçmek olan af, kesinleşmiş veya kesinleşecek cezaların yetkili devlet organınca azaltılması veya tamamen kaldırılmasıdır; diğer bir deyişle af, suç oluşturan fiiller için ceza vermek hakkını ortadan kaldıran, verilmiş cezaların kısmen veya tamamen infazını önleyen, hukuki tasarruflar demektir (Demirbaş, 2002:618). Genel olarak kaynağını anayasalarda bulan ancak teknik yönleri bakımından ise ceza kanunlarında düzenlenen af, bazen kamu davasını düşüren veya kesinleşmiş bir ceza mahkumiyetini bütün kanuni sonuçlarıyla ortadan kaldıran bazen de kesinleşmiş bir cezanın kısmen ya da tamamen infazını önleyen veya başka bir cezaya dönüştüren yasama ya da yürütme organlarının yaptığı bir kamu hukuku tasarrufudur (Özek, 1958:119). Af ceza hukukunun en eski kurumlarından biridir. Toplumsal yaşamı ekonomik ve sosyal bunalımların sarstığı dönemlerde hukuku olağanüstüleştirmenin yolları aranır, bu koşullar kalktıktan sonra toplumsal barışı yeniden sağlamak için toplumdaki gerilimi hafifleten yatıştırıcı bir araç olarak ceza hukukunda gündeme gelir. Anayasalar affın kaynağını oluşturur ve teknik yönleri de ceza hukuku tarafından düzenlenir (Dönmez, 1992:11).

Anayasanın 73. maddesinde “Herkes kamu giderlerini karşılamak üzere, mali gücüne göre vergi ödemekle yükümlüdür. Vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülükler kanunla konulur, değiştirilir, kaldırılır.” hükmü yer almış ve T.B.M.M’ nin görev ve yetkilerini düzenleyen 87. maddede ise meclisin kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak yetkisine sahip olduğu belirtildikten sonra, ilerleyen kısımlarda genel ve özel af ilanlarına karar vermeye yetkili olduğu da ayrıca belirtilmiştir.

Anayasa’nın 87.maddesine göre T.B.M.M’ nin üye tam sayısının beşte üçü çoğunluğu ile karar vermek koşulu ile genel af özel af çıkarılabilir.

Genellikle affın içinde yer alan mali af kavramının net bir tanımını yapmak ve kapsamını belirlemek kolay olmamıştır. Ceza kanunlarına ilişkin hemen hemen tüm kaynaklarda bir kamu hukuku tasarrufu olan af yeterince yer aldığı halde, mali affa gerek ceza hukukunda gerekse vergi hukukunda tam bir açıklık getirilememiştir. Genel ceza hukukunda genel affın nedenleri sıralanırken genel affın ilke olarak sosyal patlamaların önüne geçmek için siyasal suçlar için çıkarıldığı ve bu arada adi mali suçlar içinde af çıkarılabileceği belirtilmiştir (Sözüer, 2003).

Ceza hukukundaki affın kişisel ya da kolektif düzeyde yatırma amacı çok açıktır. Vergi affının ise tümüyle farklı bir amacı vardır. Vergi toplamayı kolaylaştırma amacı vardır. Vergi affıyla eski uygulamaların yol açtığı uyumsuzlıklardan arınmış bir zemin sağlamada vergi yönetimine yardımcı olabilir.

Mali af kavramını vergi kanunlarına aykırı hareket edenlere karşı uygulanan yaptırımların ortadan kaldırılması şeklinde tanımlayabiliriz (Keleş, 2002:75).

Vergi uyuşmazlıklarının yargı yoluna gidilmeden, idare ve mükellef arasında çözüme kavuşturulması çağdaş vergi sisteminin özelliklerinden birisidir (Polat, 2002:9). Vergi affı denildiğinde genel olarak vergi kanunlarına aykırı hareket edenlere uygulanan idari ve hukuki yaptırımların ortadan kaldırılması anlaşılmaktadır. Vergi afları farklı niteliklere sahip olabilir, birçoğu sadece vergi cezalarını kapsarken kimisi sadece belirli türde vergiler için geçerli olabilir; kimisi gecikme zamlarını ve hatta verginin aslını kapsayabilmektedir.

Hukuki olarak vergi affı, devletin kendi yetkisini kullanarak aldığı karar sonucunda alacak hakkından vazgeçmesi ve kamu alacağının ortadan kalkması anlamına gelmektedir. Diğer bir deyişle devlet vergi affıyla ceza verme hakkından ve bu affın gerçekleşmemesi halinde elde edeceği gelirden vazgeçmektir (Güner, 1998:261).

Vergi affının amacı vergi toplamayı kolaylaştırmaktır. Vergi affıyla eski uygulamaların yol açtığı uyuşmazlıklardan arınmış bir zemin sağlamada vergi yönetimine yardımcı olunabilir. Ekonomik açıdan ise vergi affı çeşitli nedenlerle gizli kalmış servet unsurlarını yeniden ekonomik dolaşıma sokma imkanı sağlar.

Vergi afları mükelleflerin vergi uyumu ya da uyumsuzluğunda etkili faktörlerden birisidir. (Gökbunar, Utkuseven, Tezcan, 2002:24).

II. Vergi Affının Nedenleri

Vergi aflarının çıkartılmasının nedeni siyasi, ekonomik idari ve teknik nedenlere dayanır:

Siyasi nedenler; Hükümetlerin geçirilen siyasi ve ekonomik krizlerin atlatılmasında ve piyasayı canlandırmak için vergi aflarını kullanması şeklindedir. Az gelişmiş ülkelerde de vergi afları, askeri darbeler, devrimler, karşı devrimlerden sonra mali alanda eski yönetimi tasfiye etmek için kullanılır.

Ekonomik nedenler ise; Devletin artan kamusal gereksinimlerin gerektirdiği maliyetlere gönüllü katılımların yetersiz kalması nedeniyle artan gelir gereksinimini karşılamaktır (Gökbel, 2003). Ülke içinde yaşanan ekonomik kriz nedeniyle işletmelerin mali gücü zayıflamış ve vergi borçlarını ödeyemez duruma düşmesi vergi affının gerekliliği için neden oluşturmıştır. Hükümetler zaman zaman piyasayı canlandırmak için af düzenlemelerine gitmiştir. Ekonomi üzerinde zararlı etkileri olan kara paranın ulusal ekonomide işlem görmesi için vergi affı uygulamaları kullanılır. Vergi aflarıyla beyan edilen gizli varlıklar çok düşük oranda vergilendirildiğinden, cezaların ortadan kaldırılması sonucu gizli varlıklar karanlıktan çıkar.

İdari ve Teknik Nedenler; Vergi yargısı ve idaresinin iş hacminin fazla olması nedeniyle kamu alacaklarının takip ve tahsili ihtilafli kamu alacaklarının vergi yargısından geçerek çok uzun süreler kapsar hale gelmesi teknik nedenlerdendir. Vergi sistemindeki mevcut karışıklıkları gidermek amacıyla, vergi sistemindeki aksayan yapıyı düzeltmek ve köklü bir değişiklik yapabilmek için vergi affıyla geçmiş dönemlerin tasfiyesi gerekli olabilir. Bu da idari ve teknik nedenlere zemin oluşturur.

III. Vergi Hukukunda Affın Yanında ve Karşısında Olan Görüşler

Af kurumu meşruluğu hukukçular arasında öteden beri en çok tartışılan konulardan biridir. Özellikle bir kısım ceza hukukçuları, kanunları sosyal yaşama uydurmak, bunların gereksiz şiddetini gidermek uygulamada görülen hak ve nefasete uymayan durumları ortadan kaldırmak gibi gerekçelerle af kurumunu savunmuşlardır. Buna karşılık, diğer bir kısım ceza hukukçuları yukarıdaki gerekçelerin affı savunmak için yeterli olmadığını ileri sürmüşler ve “cezaların kesinliği” ve “ceza kanunlarının suçları önleme özelliği” üzerinde durarak affa karşı çıkmışlardır (Dönmez, 1992:29).

Vergi hukukunda af yanlısı olanların ileri sürdüğü düşünceler genel olarak ekonomik ve mali suçların nitelikleri itibarıyla, af yoluyla vergi gelirinin artırılabilceği, tahsilatın hızlandırılabilceği, idari ve yargı organlarının iş yükünün hafifletilebilceği doğrultusundadır.

Vergi affına karşı olanların düşüncelerinin odak noktası da affın vergi adaleti duygusunu zedeleyeceği ve vergi ödeme isteğini azaltacağı doğrultusundadır.

A. Vergi Hukukunda Af Yanlısı Görüşler

Af değişim süreci içerisinde bulunan toplumlarda, yönetim değişikliklerinin, devrimlerin, iç karışıklıkların yaşandığı dönemlerde, bunalımlı dönemleri atlatabilmek için bir rehabilitasyon görevi üstlenir. Siyasi bunalımlar gibi ekonomik ve mali bunalımlardan sonra da af gerekli olabilir. Çünkü ekonomik ve mali bunalım dönemlerinde, olağan dönemler için hazırlanmış yasalarla değil içinde bulunulan duruma uygun yasalarla bunalım dönemi atlatılabilir. Bunalım dönemlerinde vergi affına gidilmesi, kaçınılmaz olarak yol açılmış adaletsizlikleri ve hataları bir ölçüde telafi etmek suretiyle toplumsal barışa katkı sağlayacaktır.

Vergi affı yanlılarının bir diğer görüşü de bir vergi sisteminde vergi uyumsuzluğu göstermiş, ancak geçmişte vergi kaçırmış olmalarının ortaya çıkmasının neden olacağı yaptırımlardan dolayı çekinen çok sayıda kişi bulunmaktadır. Bu kişilerin bir kısmı bilinçli olarak vergi kaçırmış olabileceği gibi, bir kısmı da mali zorluklar içinde olmaları ve bu nedenle vergi yükümlülüklerini yerine getirmedikleri için gelirlerini beyan etmemiş veya eksik beyan etmiş olabilirler. Buna göre bu kişilere temiz bir sayfa açmaları ve gelecekte vergi sistemi ile uyumlu bir mükellef olmaları için bir fırsat vermek gerekir. Bu şekilde kayda giren mükellefler gelecekte aynı toplam vergi gelirine daha düşük yasal vergi oranlarıyla ulaşmasını sağlayarak, vergi affından dürüst mükelleflerinde yararlanmasını mümkün kılacaktır (Lerman, 1986:326).

Vergiler, para cezalarından kaçınmayı uman vatandaşlar tarafından ücret olarak modellendirilebilir. Bu nedenle mali af fiyat farklılaştırması gibi gözlemlenebilir (Marchese ve Cassone, 2000:21).

Afların faydaları (Alm, 1998:4):

- Vergi gelirinde hızlı bir artış yaratırlar.
- Yönetimsel maliyetleri azaltırlar.

- Henüz kayıtlarda olmayan kişilerin sonraki aflarda daha iyi izlenmesi ve kayıtların tutulması yoluyla gönüllü uyum artabilir.
- Af, teşvik unsurlarıyla birlikte makul ve adaletli cezalardan oluşturulup mükellef hizmeti ve eğitimi ile geliştirilen vergi sisteminin reformu için daha iyi ve kapsamlı daha büyük bir gayretin parçası olursa, sonraki aflardaki gönüllü uyum artar.

Bir defaya mahsus olarak çıkarılan ve aftan sonra daha katı ceza yaptırım mekanizmasıyla donatılmış vergi afları mükelleflerin vergi ödeme isteklerinde bir artışa yol açabilir (Yumuşak, 97:39). Vergi aflarının kısa dönem gelirini arttırmak için, kayıtlara geçmeyen önceki birçok mükellefi toplayarak uzun dönem gelirini arttıracığına inanılır. Ayrıca afların politik geçişlerle katı cezaları kolaylaştırdığı düşünülür (Andreoni, 1991:1).

İnsanların denetim riskine katlanmamak için affa katılım konusunda istekli oldukları varsayıldığında, vergi sistemi açısından hem adalet hem de etkinlikten söz edilebilir. Bunun nedeni şu şekilde açıklanır; Birincisi af bütçe dengesini sağlamaya yöneliktir. İkinci olarak da başka biçimde alınmaları olanaklı olmayan vergiler ancak af ile alınabilirse bir değer ifade eder (Gökbek, 2003).

Vergi suçları diğer suçlara göre toplum için daha az tehlike oluşturur. Vergi suçu işleyenlerde, diğer doğal suçlarda olduğu gibi ahlaki bir düşüklük görülmez. Kişileri vergi suçu işlemeye iten ahlaki düşüklükten çok daha kapsamlı yapısal bozukluklarla ilintilidir. Kanun koyucu da vergi suçlarını diğer suçlar kadar tehlikeli görmediği için olsa gerek, adi suçların cezasının yargı organlarınınca verilmesine karşılık vergi suçları bakımından idarenin cezalandırma yetkisini kabul etmiştir. Bu düzenleme tarzı nedeniyle vergi suçlarının ceza hukuku anlamında ceza almadığı görüşü ileri sürülebilmiştir (Dönmez,1992:34).

Bu da af yanlısı görüşü olanların vergi suçlarını daha insancıl kılmaya çalışması ve affı zararsız gösterme isteğidir.

B. Vergi Hukukunda Affın Karşısında Olan Görüşler

Vergi hukuku alanında affa karşı çıkılmasının en önemli nedeni affın adalet ve eşitlik ilkelerine ters düştüğüdür. Ayrıca af vergilemede eşitlik ve adalet ilkelerini bozarken rekabet eşitliğini de olumsuz etkileyecektir. Vergi cezalarının ve gecikme zamlarının rekabet eşitliğinde rolü vardır, çıkarılan afla vergi cezaları ve gecikme zamları etkisiz bırakılarak rekabet eşitliği bozulur.

Vergi aflarının maliyetleri (Leonard ve Zeckhauser, 1986:21):

- Dürüst vergi mükellefleri için vergi sisteminin adil olmadığı duygusunun artması
- Gelecekteki vergi uyumsuzluğuna cesaret vermesi,
- Vergi kaçırmanın yanlış olduğu düşüncesinin azalması.

Bu görüşler, vergi affının uzun vadeli sonuçlarının mükelleflerin gönüllü uyumu üzerinde önemli negatif etkiler yaratacağı noktasındadır. Bu düşüncenin destekleyicileri, eğer dürüst mükellefler kaçakçılara verilen bu vergi indirimine tepki gösterir ve bunun kendileri için bir haksızlık olduğunu düşünürlerse bu onların gönüllü uyum derecesini azaltır. Ayrıca mükellefler vergi affının bir

kereye mahsus sağlanan bir fırsat olduğuna inanmayabilir. Eğer mükellefler gelecekte de vergi aflarının devam edeceğine inanırlarsa bu da onların gönüllü uyum derecesinin tekrar azalmasına katkı sağlar. Ortalama gönüllü uyum seviyesinin çıkarılan bir vergi affının ardından düştüğünü, bu düşüşün ise en önemli sebebinin gelecekteki af beklentisi olduğunu devletin vergi affı olmayacağı yolundaki vermiş olduğu güvencenin sarsılmış olmasıdır.

Vergi affıyla ilgili iki temel kaygı vardır. Birincisi eğer vergi affı tahmin edilirse aldatma artar ve vergi sisteminin etkinliği azalır. İkincisi af, aldatanların sorumluluktan kurtulmasına izin verilmesiyle adil olmayabilir (Andreoni, 1991:1).

Özellikle insanlar gelecekte tekrar vergi affı çıkabileceği beklentisi içinde olurlarsa afların vergi uyumu için güdülerini zayıflatabileceği kaygısı vardır. Bu nedenle birçok plan açıkça yakın gelecekte afların tekrarını yasaklar. Af hakkındaki ikinci kaygı da vergisini dürüstlükle zamanında ödeyen mükellefler için adaletsiz olabileceğidir. Dürüst olamayan insanların sorumluluktan kurtulmasına izin verilmesiyle aflar vergi sisteminin adilliğini azaltır.

Sık çıkarılan af kanunları suç ve ceza politikasına aykırı düşmektedir. Suç işlemeyi planlayan kişi, bir af kanunuyla tamamen cezadan kurtulacağını düşündüğü için, suçu işler. Bu durum cezanın korkutma ve önleme fonksiyonunu azaltır. Ayrıca vergisini zamanında dürüstlükle ödeyen mükellefler vergi kaçırın vergisini zamanında ödemeyen mükelleflerin yanında vergi af yasalarından sonra kendilerini kötü hissedecekler ve vergi ödeme alışkanlıklarını tekrar gözden geçireceklerdir. Bu durum da daha önce açıklandığı gibi uyumu azaltır. Dürüst mükellefler vergisel sömürü altında kaldıklarını hissedeceklerinden vergilendirilmeye karşı her zamankinden daha tepkili davranabileceklerdir.

Af yasaları uzlaşma kurumunun işleyişini olumsuz yönde etkileyerek vergi yargısı organlarının iş yükünün hafiflemesi önler. Ayrıca afların vergi denetimi üzerinde de olumsuz etkisi vardır; Vergi yönetiminin otoritesini zarar verir ve vergi denetiminin etkinliğini azaltır.

Vergi aflarına sık sık başvurulması veya bunların önceden tahmin edilmesi, vergi suçlarının işlenmesi için ekonomik bir teşvik sağlayacağından mükellefin uyum davranışlarını olumsuz yönde etkileyecektir. Vergi affı olasılığının artması durumunda bireylerin daha az gelir beyan ettikleri gösterilmektedir. Bu durum, vergi affının vergi uyumu üzerindeki olumsuz etkisinin bir kanıtıdır (Malik, Schwab, 1991:45).

C. Vergi Affına Tarihsel Bir Bakış

Vergi afları tarihte yeni olmayan bir mali programdır. Mısır'da Rosetta Stone'da yazılı ilk vergi affına ilişkin belgeler M.Ö 200' de toplumsal düzensizliği düzeltmek için vergi isyancılarının affedilmesi ile ilgili olarak çıkartılmıştır. Vergi Aflarının ayrıca Roma İmparatorluğu'nun hüküm sürdüğü MS 401, 411, 434, 445, 450, ve 458 yıllarında olduğu bilinir. Son otuz yıldır da ulusal af programları önemli şekilde bütün dünyada Belçika da (1984), Fransa (1982, 1986), İrlanda (1988, 1993), İtalya (1982, 1984, 2002), İspanya (1977), Avusturya (1982, 1993), Arjantin (1987, 1995), Kolombiya (1987), Hindistan

(1981, 1997), Venezuela (1996), Panama (1974), Kanada (1993), Portoriko (1988, 1991), Finlandiya (1982, 1984), Yeni Zelanda (1988), Rusya (1993, 1996, 1997) Portekiz (1981, 1982, 1986, 1988) ve diğer ülkelerde uygulanmıştır (Torgler ve Shlategger, 2003: 3).

Türkiye’de ise mali aflar kapsamında ilk vergi affı 17 Mayıs 1924’dür. 1928 yılında çıkarılan “Elviyeyi Selased Vergilerinin Sureti Cibayetine Dair Yasa” dan sonra 1934 yılına kadar herhangi bir mali af getirilmemiştir. Bu tarihte 4530 sayılı “Varlık Vergisinin Bakayasının Terkini”ne ve “2566 Sayılı Vergi Bakayasının Tasfiyesine” dair iki yasa çıkarılmıştır.1924 yılından günümüze kadar çıkarılan af yasaları aşağıda yer alan Tablo 1’de ki gibi özetlenebilir.

Tablo 1: Türkiye’de ki Vergi Afları 1924 ve 2003 Yıllarında Yapılan Mali Aflar

17 Mayıs 1924	:	İlk vergi affı,
05 Ağustos 1928	:	Elviyeyi selased vergilerinin sureti cibayetine dair yasa,
15 Mart 1934	:	4530 sayılı varlık vergisinin bakayasının terkinine dair yasa,
04 Temmuz 1934	:	2566 sayılı vergi bakayasının tasfiyesine dair yasa,
29 Haziran 1938	:	3568 sayılı arazi vergisinin mali yıl sonuna kadar olan bakiyesinin terkinine dair yasa,
13 Haziran 1946	:	Orman İşletmelerinin bazı vergilerden muaf tutulması hakkındaki yasa,
21 Ocak 1947	:	5050 sayılı toprak mahsulleri vergisi artıklarının silinmesi hakkında yasa,
26 Ekim 1960	:	113 sayılı af yasası,
28 Aralık 1961	:	281 sayılı vergi cezaları gecikme zamlarının Tecil ve Tasfiyesine dair yasa,
23 Şubat 1963	:	218 sayılı bazı suç ve cezaların affı hakkında yasa,
13 Haziran 1963	:	252 sayılı spor kulüplerinin vergi borçlarının bir defaya mahsus olmak üzere affı hakkında yasa
05 Eylül 1963	:	325 sayılı yasa kamu iktisadi teşebbüslerinin 1960 ve daha önceki yıllarına ait bir kısım vergi borçlarının tasfiyesi hakkında yasa,
16 Temmuz 1965	:	691 sayılı belediyelerin ve belediyelere bağlı müessese ve işletmelerin bir kısım borçlarının Hazine’ce terkin ve tahkimi hakkında yasa,
03 Ağustos 1966	:	780 sayılı bazı suç ve cezaların affı hakkında yasa,
28 Şubat 1970	:	1319 sayılı emlak vergisi kanunuyla getirilen af,
15 Mayıs 1974	:	1803 sayılı Cumhuriyet’in 50. yılı nedeniyle bazı suç ve cezaların affı hakkında yasa,
20 Mart 1981	:	2431 sayılı tahsilatın hızlandırılması ve beyan dışı kalmış servet unsurlarıyla vesikasız emtianın beyanına ilişkin yasa.
2 Mart 1982	:	2431 sayılı yasaya ek
22 Şubat 1983	:	2801 sayılı bazı kamu alacaklarının özel uzlaşma yolu ile tahsil hakkında yasa.
4 Şubat 1985	:	Bazı vergi kanunlarında değişiklik yapılması hakkında 3239 sayılı kanunun geçici 4. Maddesi
3 Aralık 1988	:	3505 sayılı yasa, (geçici birinci madde)
28 Aralık 1988	:	3512 sayılı yasa,
15 Aralık 1990	:	3689 sayılı yasa (geçici birinci madde)
21 Şubat 1992	:	3787 sayılı yasa
5 Eylül 1997	:	400 sayılı tahsilat genel tebliğ
22 Temmuz 1998	:	4369 sayılı yasa
6 Şubat 2001	:	414 sayılı tahsilat genel tebliğ
7 Mart 2002	:	4746 sayılı yasa ile emlak vergisi ile ilgili af düzenlemesi (emlak vergisi yasasının geçici madde:21)
		27 Şubat 2003 tarihinde “Vergi Barışı” kanunu yürürlüğe girmiştir.
		Kaynak: ATO, Aflar Tarihi Raporu,< www.ato.org.tr.>(24.12.2003)

Türkiye’de vergi aflarının sayısı oldukça fazladır. Ülkemizde 1906 yılından günümüze değin genellikle siyasi teknik ve ekonomik nedenler gerekçe gösterilerek yaklaşık 2-3 yılda bir toplam 30 kez mali af getirilmiştir (Arıkan ve Yurtsever, 2004:59). Çıkarılan vergi afları; kapsamına göre, vergi aslını, vergi cezasını, gecikme faizini ve zammını kısmen veya tamamen ortadan kaldıran ve

bunlara ödeme kolaylığı sağlayan veya bunlardan daha hafif mahiyette yeni mali yükümlülükler getiren uygulamalar olmuştur.

Vergi kanunlarında vergi affıyla amaçlanan kolaylık ve muafiyetleri sağlayıcı sürekli hükümler de bulunmaktadır. Bu düzenlemelerin vergi affından ortak farkı vergi afları arızı iken, bu hükümlerin sürekli olmasıdır. Bu hükümler, 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nda düzenlenen terkin, cezada indirim, pişmanlık ve ıslah ile uzlaşma müessesesi ve 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkındaki Kanun'da yer alan tecil müessesesidir (Kumluca, 2003:15).

IV. Vergi Psikolojisi Açısından Vergi Affının Değerlendirilmesi

Mükelleflerin vergiye karşı tepki göstermesinin en önemli nedeni vergileme karşısındaki sergiledikleri tutumdur (Aktan, vdgr., 2002 :119-123). Vergilemenin uzun döneme ait verimliliği ve sınırlarının belirlenmesinde psikolojik koşullar önemlidir. Belli bir noktadan sonra mükellefin davranışlarında verginin mali verimliliğini azaltacak, ekonomik ve sosyal bakımdan arzu edilmeyen sonuçlara yol açacak şekilde değişikliklere yol açıyorsa, vergilemenin psikolojik sınırlarına ulaşılmış demektir. Vergi mükelleflerinin vergi karşısındaki tutum ve davranışları, vergi baskısı, vergi zihniyeti ve vergi ahlakı gibi unsurlar tarafından belirlenir (Bknz., Muter, Çelebi, Sakınç, 2003: 184).

Vergi mükelleflerinin vergi karşısında tutum ve davranışlarının belirlenmesinde en önemli etken adalettir. Adaletsiz bir vergileme söz konusu olduğunda mükelleflerin davranışlarında büyük ölçüde değişiklik meydana gelir. Adaletsiz vergileme gönüllü uyumun bozulmasına sebep olur.

Ekonomik mali, siyasi nedenlerle başvuru vergi afları vergi adaleti açısından bazı sakıncalı durumlar meydana getirmektedir. Vergi affı ile vergi borcunu zamanında ödeyen dürüst mükellefler ve vergi borcunu zamanında ödemeyen ve bu sebeple cezalandırılması gereken mükellefler arasında eşitsizlik meydana gelmektedir. Bu durum vergi ödevini yerine getirmeyen mükelleflerin ödüllendirilmesi anlamına gelir. Sonuç olarak dürüst mükellefler aleyhine vergi adaleti bozulmuş olmaktadır. Ayrıca vergi affı çıkmadan önce cezalandırılan ve cezasını ödeyen mükellefler adına da bir adaletsizlik söz konusudur. Bu da vergide eşitlik ilkesine zarar vermektedir. Hem iyi niyetli vergisini zamanında ödeyen vergi mükelleflerine hem de aftan önce vergisini cezası ile birlikte ödeyenlere nazaran hiç vergi ödemiş olanlar arasında bir adaletsizlik durumu doğacaktır.

Sık çıkan vergi afları da yükümlülerin vergi ödeme gayretlerini azaltmaktadır. Zamanında vergisini ödeyenleri mağdur durumda bırakan vergi afları vergi adaletini ortadan kaldırmaktadır. Vergi ödeme bilinci ve alışkanlığı zedelenmektedir. Vergi afları vergi ödeyenler aleyhine rekabet üstünlüğü sağlayarak kayıtlı ekonomiyi zor durumda bırakıp kayıtsız ekonomiyi özendirilmektedir (Karakoç, 2004:99). Zamanında ödenmeyen vergiler uygulanan gecikme faizi dolayısıyla, zaman içinde gerçekten ödenemez duruma gelmektedir. Bu durum daha sonra vergi affı oluşturulmasına meşru zemin hazırlamaktadır. Ödenmeyen vergi alacaklarının bir kısmını kısa zamanda tahsil etmek, vergi yargısının yükünü azaltmak gibi ilk bakışta anlamlı bazı gerçeklerle çıkarılan

vergi aflarının en büyük zararı vergilemede adalet ilkesi üzerinde yapmış olduğu telafisi zor tahribattır (DPT, 2001:19).

V. Manisa Merkez İlçede Vergi Aflarıyla İlgili Anket Çalışması

A. Amaç

Bu anket değerlendirmesinin amacı, Türkiye’de vergi aflarının mükellef davranışları ve vergi adaleti üzerinde yarattığı etkiyi ölçmek ve vergi afları hakkındaki düşüncelerini belirlemeye yöneliktir. Vergi affı uygulamalarının başarılı olabilmesi için mükelleflerin vergi afları hakkındaki düşünce ve davranışlarının bilinmesi gereklidir. Etkin bir vergi sistemi oluşturabilmek için yapılacak reformlar yine etkin bir vergi affı uygulamasından sonra gerçekleştirilirse sağlıklı bir sonuç alınabilir. Vergi affı uygulamalarının muhatabı olan mükellefler vergi affı uygulamasının ana birimidir. Bu yüzden vergi affı uygulamalarından önce mükelleflerin, vergi affı hakkındaki tutum ve düşüncelerinin bilinmesi faydalı olacaktır.

B. Metodoloji

Mükelleflerin vergi politikaları karşısındaki davranışlarının ölçülebilmesi için çeşitli yöntemler kullanılmaktadır. Bu yöntemlerden birisi de anket yöntemidir. Bu çalışmada mükelleflerin vergi afları karşısındaki düşünceleri ölçülmeye çalışılmıştır. Anket uygulaması Manisa ili merkez ilçede ki vergi mükellefleriyle 2005 yılı Şubat ayında gerçekleştirilmiştir. Manisa İli’nin sosyoekonomik yapısının bu çalışma için uygun olacağı düşünülerek bu bölge seçilmiştir. Anket uygulamasının yerinin belirlenmesinde deneklere kolay ulaşılabilirlik de bir tercih sebebi olmuştur. Anket uygulaması 300 kişiye yüz yüze mülakat şeklinde gerçekleştirilmiştir. Anket uygulamasında Celal Bayar Üniversitesi BESYO Beden Eğitimi Öğretmenliği son sınıf öğrencilerinden yardım alınmıştır. Bu anket uygulamasında vergi konusunun mükellefler açısından hassasiyetinden dolayı 240 mükellef görüşme talebimizi kabul etmiş ve anketleri değerlendirmeye alınmıştır.

Denek olarak seçilen kitle, gerçek usulde gelir vergisine tabi mükelleflerden oluşmaktadır. Denek kitle, kazanç ve iratların kaynağını oluşturan mesleki faaliyetlere ayrılmış ve rasgele örnekleme yöntemi kullanılmıştır.

C. Manisa Merkez İlçe’de Gerçek Usulde ve Basit Usulde Gelir Vergisi Mükelleflerinin Meslek Gruplarına Dağılımı

Manisa Defterdarlığı’ndan alınan bilgiye göre Gelir Vergisi mükellef sayıları aşağıda verilen tablodaki gibidir. Manisa Merkez İlçe’de gerçek usulde gelir vergisine tabi mükelleflerin meslek gruplarına göre dağılımı incelendiğinde ankete katılanların ana kitleyi temsil yeteneğine sahip oldukları görülmektedir.

Tablo 2: Mükelleflerinin Meslek Gruplarına Dağılımı (2006 Mayıs Ayı Sonu İtibariyle)

GELİR VERGİSİ MÜKELLEFLER SAYILARI								
GERÇEK USUL					BASİT USUL			
Ticari Kazanç		Zirai Kazanç	Serbest Meslek Kazancı	GMSİ	Gerçek Usul Mükellef TOPLAMI	Basit Usul Gel. Ver. Mükellef Sayıları	Diğer Ücretli Mükellef Sayıları	Basit Usul Mükellef TOPLAMI
1.Sınıf Bilanço Esası	2. Sınıf İşletme Hesabı							
639	6108	0	723	4900	12370	3969	239	4208
% 5,1	% 49,3	% 0	% 5.8	%39,6	%100	%94.3	% 5.6	%100

Kaynak: Manisa Defterdarlığı

Tablo 3: Anket Çalışmasında Yer Alan Mükelleflerin Meslek Gruplarına Göre Dağılımı

Faaliyet Alanı	Frekans	Yüzde
Tüccar	26	% 11.0
Sanayici	33	% 14.0
Esnaf	110	% 46.6
Sanatkar	32	% 13.6
Serbest Meslek Erbabı	35	% 14.8
TOPLAM	236	% 100

*Manisa Defterdarlığı'ndan alınan 2005 Mart ayına ait Gelir Vergisi Mükellef sayılarında Manisa merkez ilçede bulunan mükellef gruplarının içinde zirai kazanç geliri tespit edilmediğinden anketin değerlendirilmesinde 1. soruyla ilgili kurulan değerlendirmelerde çiftçi grubu dışarıda bırakılmıştır.

D.Anketin Değerlendirilmesi

Ankette yer alan sorular ve bunlara ilişkin her bir seçenek ayrı ayrı puanlanmıştır ve tek tek kodlama yoluyla SPSS uygulamasına uygun hale getirilmiştir. Birden çok seçeneğin işaretlenebileceği soruların her bir seçeneği ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Her bir soruya yanıt veren ve vermeyenler ayırt edilerek yüzde dağılımı yapılmıştır. Benzer düşünce ve öneriler açık uçlu sorularda aynı başlık altında toplanmıştır. Bazı gruplar uygun olduğu takdirde birleştirilmiştir. Ama öncelikle bağımsız ve ayrı olarak her bir soru analiz edilmiş, daha sonra sorular arasında ilişki kurularak anlamlı olup olmadıkları incelenmiş anlamlı sonuçlar için yorumlar yapılmıştır. Anketin değerlendirilmesinde kih-kare yöntemi kullanılmıştır.

Manisa Merkez İlçe’de yapmış olduğumuz anket çalışması, vergi aflarının gönüllü uyum üzerinde olumsuz etkisi olduğunu kanıtlar niteliktedir. Anket sonucuyla ilgili önemli bulgular şu şekilde karşımıza çıkmaktadır.

Vergi afları, mükelleflerin vergiye gönüllü uyumunu azaltan bir faktördür. Çeşitli ekonomik faaliyetlerde bulunan vergi mükellefleri ile yaptığımız anket çalışmasının sonucunda ankete katılan vergi mükelleflerinin % 91.1’i Türkiye’de vergi sisteminin adil olmadığı kanısındadır. Türkiye’de vergi sistemi neden adil değildir sorusuna cevap olarak katılımcıların % 22.9’u vergi aflarının sık tekrarı demiştir. Vergi afları mükelleflerin vergi adaleti duygusunu olumsuz etkileyen bir faktördür. Ayrıca, mükelleflerin % 52.4’ü vergi aflarının dürüst mükellefi cezalandırdığını düşünmektedir. Mükellef psikolojisini bozan vergi affı vergi sistemlerinde en önemli konu olan vergi adaletinin zedelenmesine devlete olan güveni sarsmasına neden olur ve kayıt dışılığa teşvik edebilir.

Vergi mükelleflerinin % 52.8’i vergi affına tamamen karşıdır. Bununla beraber %80.7’si tekrar bir vergi affı çıkacağı beklentisi içerisindedir. Vergi affı beklentisinin oluşması vergi uyumunu bozan bir faktördür. Burada vergi affı beklentisine giren mükellefin vergi kaçırma davranışına da eğilimi olacaktır.

Mükelleflerin % 23.3’i vergi affını kendilerine temiz bir sayfa açabilme fırsatı olarak görmekte; % 29.5’i bazı mükellefleri kayırmak olduğunu düşünmektedir. Kimileri için bir fırsat olan vergi affı yaklaşık üçte birlik bir grup için bazı mükellefleri kayırdığı düşüncesi oluşturmakta yine bu vergi adaleti duygusunu olumsuz etkileyen bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır.

Vergi mükelleflerinin vergisini tam ve zamanında ödememe sebebi % 37.5 ile vergi affı çıkacağına bilincinin hakim olmasıdır. Görüldüğü gibi vergi afları vergi kaçırma teşvik edici olabilmektedir.

Çapraz tablo analizleri değerlendirildiğinde elde ettiğimiz bulgular şöyledir;

Tablo 4: Vergi Sisteminin Adil Olup Olmaması ile Vergi Affı Uygulaması Hakkındaki Düşünce Arasındaki İlişki

Vergi Affı Uygulaması Hakkındaki Görüş							
TÜRK VERGİ SİSTEMİ ADİL Mİ?	TAMAMEN KARŞI		BİR DEFA UYGULANMALI		PERİYODİK UYGULANMALI		TOPLAM M.SAYISI
	Yüzde %	m.s*	Yüzde %	m.s	Yüzde %	m.s	
Evet	38.9	7	33.3	6	27.8	5	18
Hayır	58.9	123	31.6	66	9.6	20	209
TOPLAM	57.3	130	31.7		11.0	25	227

$\chi^2 = 6.158$
sayısı

P= 0.046

sd = 2

*m.s=mükellef

Türk vergi sisteminin adil bulunup, bulunmamasıyla vergi affı uygulamalarına karşı oluşan düşünce arasındaki bağ anlamlı bulunmuştur. Türk vergi sistemini adil bulmayanların % 58.9'u vergi affı uygulamasına tamamen karşı; %31.6'sı bir defa, % 9.6'sı periyodik olarak uygulanmasından yanadırlar. Vergi sistemini adil bulmayanların % 58.9'luk çoğunlukla vergi affı uygulamalarına tamamen karşı olması, verginin adaletsiz olmasında vergi affı uygulamalarının etken olabileceğini gösterir.

Tablo 5 : Vergi Affının Devlete Olan Güveni Sarstığı Düşüncesi ile Vergisini Tam ve Zamanında Ödemeyen Mükelleflerin Dürüst Mükellefi Cezalandırması Arasındaki İlişki

VERGİ AFFI HAKKINDA DÜŞÜNCE	Vergisini Tam ve Zamanında Ödemeyen Mükelleflerin Dürüst Mükellefler Açısından Etkisi				TOPLAM M.SAYISI
	DİĞER(A+B+C)		VERGİSİNİ ÖDEYENLERİ CEZALANDIRIR		
	Yüzde %	m.s	Yüzde %	m.s	
Diğer (a+b+d+e)	72.4	142	27.6	54	196
Devlete olan güveni sarsar	48.5	16	51.5	17	33
TOPLAM	% 69	158	31.0	71	229

$$\chi^2 = 7.583$$

$$P = 0.006$$

$$sd = 1$$

Vergi aflarının devlete olan güveni sarstığı düşüncesine sahip olan mükellefler ile vergisini tam ve zamanında ödemeyenler hakkında, vergisini zamanında ödeyenleri cezalandıracağını düşünen mükellefler arasında kurulan ilişki anlamlıdır. Buna göre vergi affının devlete olan güveni sarstığını düşünen %51.5' lik mükellef grubu vergisini tam ve zamanında ödemeyenlerin dürüst mükellefi cezalandırdığını düşünür. Vergi afları vergisini tam ve zamanında ödemeyenler için bir fırsat olsa da anket sonucuna göre dürüst mükellefi cezalandıran bir etkidir. Devlete olan güveni sarsan vergi afları aynı zamanda vergisini tam ve zamanında ödeyen dürüst mükellefi cezalandırır.

Tablo 6: Vergi Aflarının Vergi Ödeme İsteğini Azaltması ile Vergisini Tam ve Zamanında Ödemeyenlerin, Dürüst Mükellefi Vergi Kaçırmaya Yönelmesi Düşüncesi Arasındaki İlişki Soru

VERGİ AFFI HAKKINDA DÜŞÜNCE	Vergisini Tam ve Zamanında Ödemeyen Mükelleflerin Dürüst Mükellefler Açısından Etkisi				TOPLAM M.SAYISI
	DİĞER(D+B+A)		VERGİ KAÇIRMAYA YÖNELTİR		
	Yüzde %	m.s	Yüzde %	m.s	
Diğer (a+b+c+d)	85.2	161	14.8	28	189
Vergi Ödeme İsteğini Azaltır	71.8	28	28.2	11	39
TOPLAM	82.9	189	17.1	39	228

$$\chi^2 = 4.088$$

$$P = 0.043$$

$$sd = 1$$

Vergi afları hakkında vergi ödeme isteğini azaltıyor düşüncesinde dürüst olmayan mükelleflerin dürüst mükelleflere etkisi açısından farklılık anlamlıdır. Vergi aflarının vergi ödeme isteğini azalttığını düşünen % 28.2'lik bir grup aynı zamanda dürüst olmayan mükelleflerin, vergilerini tam ve zamanında ödemeyerek dürüst olanları vergi kaçırma yönelttiğini düşünmektedir. Çünkü dürüst mükellefler dürüst olmayanların vergilerini bilerek az göstermelerinin kendileri için bir aldatılma olarak düşünürler. Dürüst olmayan mükellefler için yapılan aflar vergi kaçırma yöneltir ve vergi ödeme isteğini azaltır.

Yaptığımız anket çalışmasının önemli bulguları vergi aflarının mükellef tutum ve davranışları üzerindeki olumsuz etkiyi gözler önüne seriyor. Vergi afları vergilemenin en önemli ilkesi olan adaleti zedelediği için vergi affı her ne kadar devlet için yaratıcı bir ekonomik kaynak olsa da, mükellefin ileride vergiye uyumunu bozacak ve mükellef devlete olan güveni sarsıldığı için vergi ödemekten kaçınacaktır. Bu durum uzun dönemli bir süreçte düşünüldüğünde vergi affı ile elde edilen bir dönemlik gelirden daha önemlidir.

Türkiye'de vergi afları sık başvurulan bir kurumdur. Her yeni çıkan vergi affı için bunun son bir fırsat olduğu vurgulanmış fakat hiçbir zaman son olmamıştır. Bu durum, vergi affı beklentisine neden olmuştur. Yaptığımız anket sonucunda da tekrar bir vergi affı çıkacağı beklentisi olan % 80.7 vergi mükellefi vardır. Bu beklenti vergi kaçırma eğilimine neden olabilir.

SONUÇ

Siyasi, ekonomik, teknik gerekçelerle çıkartılan vergi afları vergi sisteminde yeni reformlara zemin oluşturmak için tek başına olarak uygulandığında mükellef tutum ve davranışlarında olumsuz değişmeye neden olmaktadır. Aksi takdirde sürekli vergi afları gelir elde etmekten ziyade uzun

dönemde vergi uyumunu olumsuz etkileyeceğinden vergi gelirlerini de azaltır. Mükelleflerin devlete olan güvenleri sık çıkan vergi affı kanunları nedeniyle sarsılır. Bu da mükellef tutum ve davranışlarında olumsuz değişmeye neden olur. Örneğin; mükellefler vergi affının bir kereye mahsus sağlanan bir fırsat olduğuna inanmayabilirler. Mükellefler gelecekte de vergi aflarının devam edeceğine inanırlarsa bu da onların gönüllü uyum derecesinin azalmasına neden olur. Ortalama gönüllü uyum seviyesinin çıkarılan bir vergi affının ardından düştüğü, bu düşüşün ise en önemli sebebinin gelecekteki af beklentisi olduğu ve devletin vergi affı olmayacağı yolundaki vermiş olduğu güvencenin sarsılmış olmasından kaynaklandığı bilinmektedir. Kısaca, vergi aflarının gönüllü uyum üzerinde yapmış olduğu tahribat, mükellef tutum ve davranışlarında olumsuzluklara neden olur.

KAYNAKÇA

- AKTAN, Coşkun C, DİLEYİCİ Dilek, SARAÇ, Özgür (2002), Vergi, Zulüm ve İsyân, Ankara: Phoenix Yayınevi.
- ALM, James (1998), "Tax Policy Analysis: The Introduction Of A Russian Tax Amnesty", International Studies Program, 98(6), 4.
- ANDREONI, James (1991), "The Desirability of a Permanent Tax Amnesty", Journal of Public Economics 45, Holland.
- ANKARA TİCARET ODASI (2004), Aflar Tarihi Raporu, <<http://www.atonet.org.tr/turkce/bulten/bulten.php3?sira=246>>, (31.03.2004).
- ARIKAN, Zeynep, YURTSEVER, Hatice (2004), "Türkiye'de Mali Afların Nedenleri Etkileri ve Sonuçları I", Yaklaşım, Sayı:136.
- ÇAĞAN, Nami (1982), Vergilendirme Yetkisi, İstanbul: Kazancı Hukuk Yayınları.
- DEMİRBAŞ, Timur (2002), Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- DOĞRUSÖZ, Bumin "Olması Gereken Af Kanunu", Dünya Gazetesi, <[http://www.turmob.org.tr/turmob/basin/11-12-2002\(1\).htm](http://www.turmob.org.tr/turmob/basin/11-12-2002(1).htm)> (11.12.2002).
- DÖNMEZ, Recai (1992), Teoride ve Uygulamada Vergi Afları, Eskişehir.
- GÖKBEL, Doğan (2003), "Vergi Affı " <<http://www.eso-es.net/kurumsal/yazi.asp?90>> (13.08.2003).
- GÖKBUNAR, R; UTKUSEVEN, A; TEZCAN, K. (2002), Yeniden Yapılanma veya Yeniden Yapılanma: Vergi İdaresi ve Denetimi İçin İşte Bütün Mesele Bu, Ankara: Maliye Hesap Uzmanları Vakfı Yayını, <<http://www.bayar.edu.tr/~kutuphane/vergi.pdf>>
- GÜNER, Ayşe (1998), "Vergi Afları Vergiye Uyum İlişkisi Üzerine", Prof.Dr. Salih Şanver'e Armağan, M.Ü Maliye Araştırma ve Uygulama Merkezi, Yayın No:10.
- KARAKOÇ, Yusuf (2004), " Hukuki Nedenlerden Kaynaklanan Vergi Kayıp ve Kaçakları", 19. Türkiye Maliye Sempozyumu, Ankara: Yaklaşım Yayınları.
- KELEŞ, Yusuf (2002), "Yine Mi Af? Mükellefler Ne Zaman Vergi Öderler? ", Vergi Dünyası, Sayı 249.
- KUMLUCA, İbrahim (2003), Teoride ve Uygulamada Vergi Afları ve Vergi Aflarının Doğurduğu Sonuçlar, Yeterlilik Etüdü, Ankara: Gelirler Genel Müdürlüğü.
- LEONARD, Herman B. and Richard J. ZECKHAUSER (1987), "Amnesty, Enforcement and Tax Policy", Tax Policy and the Economy, Lawrence H. Summers (Ed.), NBER and MIT Press Journals, V.1.
- LERMAN, Allen H., (1986), "Tax Amnesty: The Federal Perspective", National Tax Journal, 38(3).
- MALIK, Arun S. and Robert M. SCHWAB, (1991), "The Economics of Tax Amnesties", Journal of Public Economics, 46 (1).
- MARCHESE, Carla, CASSONE, Alberto (2000), "Tax Amnesty as Price-Discriminating Behavior by a Monopolistic Government" European Journal of Law and Economics ,9.

- MUTER, Naci, ÇELEBİ, Kemal, SAKINÇ, Süreyya (2003) , Kamu Maliyesi, Emek Matbaası Manisa.
- ÖZEK, Çetin (1958), Umumi Af, İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuası, C24.
- POLAT, İsmail (2002), “213 sayılı Vergi Usul Kanunu Hükümlerine Göre Pişmanlık ve Islah Müessesesi” , Vergi Denetmenleri Dergisi, Sayı 60.
- SÖZÜER, Adem, “Türk Hukunda Af, 4454 ve 4616 Sayılı Kanunlarda Öngörülen Şartla Salıverilme ve Ertelemeye İlişkin Hükümlerin Hukuksal Niteliği İle Bu Hükümlerin Anayasa’ya Uygunluğu Sorunu”, <http://www.anayasa.gov.tr/eskisite/anyarg18/SOZUER.PDF> (24.12.2003)
- TORGLER, Benna, SHLATEGGER, A. Cristoph (2003), “Tax Amnesty and Political Participation”, Financial aid from the WWZ-Forum (Project No. B57) and the SwissNational Science Foundation (Project No.5004-58524)
- YALÇIN, Hasan, BAŞER, Arif (1996) , “Türkiye’de Mali Aflar ve Vergi Sistemi Üzerine Etkileri”, Vergi Dünyası Dergisi, Sayı: 173.
- YUMUŞAK, İbrahim (1997), “Vergi Aflarının Vergi Gelirine Etkisi” , Vergi Dünyası, Sayı 188.
- DPT, (2001), Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Ankara, <<http://ekutup.dpt.gov.tr/vergi/oik608.pdf>> (24.12.2003).

EK:1

“TÜRKİYE’DE VERGİ AFLARININ VERGİLEMEDE ADALET VE ETKİNLİK ÜZERİNE ETKİSİ” ” HAKKINDA AKADEMİK AMAÇLI ANKET ÇALIŞMASI

Genel Açıklama

Bu araştırma, Türkiye’de vergi affı uygulamalarının mükelleflerin adalet duyguları üzerindeki olumlu veya olumsuz etkisini ölçmek üzere düzenlenmiş olup tamamen **akademik amaçlı** olduğu için, hiçbir şekilde *kimlik bilgileriniz istenmemektedir*. Bu anket çalışmasındaki bilgiler gizli tutulacağından yanıtlarınızı içtenlikle verebilirsiniz.

Lütfen sorularda yer alan her bir seçeneği dikkatlice okuyup, sizin için uygun olan seçeneği yanlarında bulunan kutucuklara işaretleyiniz. Hiçbir sorunun ve maddenin doğru ya da yanlış cevabı yoktur. Çalışmanın oluşmasında yapacağınız katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim.

Arş.Gör. **GÜNEŞ ÇETİN**
Celal Bayar Üniversitesi
Maliye Bölümü

1. Hangi tür ekonomik faaliyette bulunmaktasınız?
 - a. Tüccar
 - b. Sanayici
 - c. Esnaf
 - d. Sanatkâr
 - e. Çiftçi
 - f. Serbest Meslek Erbabı
2. İşletmeniz kaç yıldır faaliyette bulunuyor?
 - a. 0-5 yıl
 - b. 6 yıl-10 yıl
 - c. 11 yıl- 15 yıl
 - d. 16 yıl - 20 yıl
 - e. 21 yıl ve daha fazla
3. 2004 yılına ait beyan ettiğiniz gelir vergisi matrahı aşağıdaki gelir dilimlerinden hangisine girmektedir?
 - a. 0 - 6 milyar TL’ na kadar
 - b. 6- 14 milyar TL’ na kadar
 - c. 14-28 milyar TL’ na kadar
 - d. 28- 70 milyar TL’ na kadar
 - e. 70-140 milyar TL’ na kadar
 - f. 140 milyar TL’ den fazla

4. Vergi ile ilgili bilgileri hangi kaynaktan öğreniyorsunuz?
a. Resmî gazeteden b. Medyadan
c. Vergi dairesinden d. Muhasebecimden e. Diğer.....
5. Şimdiye kadar işletmeniz kaç defa inceleme geçirdi?
a. Şimdiye kadar hiç inceleme geçirmedim.
b. Sadece bir defa.
c. 1-5 arasında.
d. 5'den fazla.
6. Geçirmiş olduğunuz denetimler sonucunda **son beş yıl içinde** herhangi bir ceza ile karşılaştınız mı?
a. Hayır
b. Evet , ise bu ceza nedir?
b.1 Vergi Ziyat Suçu
b.2 Usulsüzlük
b.3 Özel Usulsüzlük
b.4 Diğer(Lütfen belirtiniz)
7. Ödediğiniz verginin adil olduğuna inanıyor musunuz?
a. Ödeme gücümden (gelirime göre) çok
b. Ödeme gücüm ile (gelirim ile) orantılı
c. Ödeme gücümden (gelirimden) az
d. Hiç vergi ödemiyorum
8. Gelir vergisi ve diğer vergilerden oluşan toplam "**vergi yükünüzü**" nasıl değerlendiriyorsunuz?
a. Çok Ağır
b. Ağır
c. Normal
d. Hafif
e. Çok hafif
9. Size göre Türkiye'de vergi sistemi **adil** midir?
(Cevabınız "**a.Evet**" ise **11. soruya** geçiniz.)
a. Evet b. Hayır
10. Size göre, Türkiye'de vergi sistemi **adil** değil ise sebebi ne olabilir ? (Bu soruyu **9. sorunun cevabı** "**b. Hayır**" ise yanıtlayınız.)
a. Vergi yükünün eşit düzeyde dağılması
b. Çok sık vergi aflarının tekrarlanması
c. Vergi kaçakçılığının yaygın olması
d. İstisnaların yer alması
e. Ödeme gücü düşük olanların ağır bir şekilde vergilendirilmesi
11. Size göre Türkiye'de vergi mükellefleri vergisini neden tam ve zamanında ödemiyor?
a. Vergi sisteminin karmaşıklığından
b. Vergi denetimlerinin yetersizliğinden
c. Vergi oranlarının yüksekliğinden
d. Vergi affı çıkacağı bilincinin hakim olmasından
12. Türkiye'de bazı vergi mükelleflerinin, vergisini tam ve zamanında ödemesinin, vergisini tam ve zamanında ödeyen dürüst mükellefler açısından etkisi sizce nasıl olur?
a. Vergi ödeme şevkini kırar
b. Vergi bilincini zedeler
c. Herkesi vergi kaçırmaya yöneltir
d. Vergisini ödeyenleri cezalandırır
13. Ülkemizde vergi kaçırın bir mükellefin yakalandığında ödeyeceği mali cezanın caydırıcı olduğuna inanıyor musunuz?
a. Evet b. Hayır
14. Vergisini ödemesi gereken miktardan bilerek az gösteren meslekdaşınız hakkındaki görüşünüz ne olur?
a. Fazlasıyla tepki gösteririm.
b. Bu davranışı doğru bulmam fakat tepki de göstermem.
c. Bu davranışı zorunlu olduğu için yapmıştır.
d. Kurnaz bir tacir olarak nitelendiririm.
e. Günümüz koşullarında vergi kaçırma normal bir davranıştır.

15. Vergi afları hakkında ne düşünüyorsunuz?

- a. Çok yararlı
b. Dürüst mükellefi cezalandırıyor
c. Devlete olan güveni sarstıyor
d. Vergi adaletini olumsuz etkiliyor
e. Vergi ödeme isteğini azaltıyor

16. Vergi affı uygulamaları hakkındaki görüşünüz nasıldır?

- a. Vergi affı uygulamasına tamamen karşıyım.
b. Bir defaya mahsus olmak üzere vergi affı uygulanabilir.
c. Vergi affı uygulaması periyodik olarak uygulanmalıdır.
d. Kişisel görüşünüz var ise (Yukarıdakilerin dışında).....

17. En son vergi affından (vergi barışı) faydalanmak için başvuruda bulundunuz mu?

- a. Evet b. Hayır

18. Tekrar bir vergi affının çıkacağına inanıyor musunuz?

- a. İnanıyorum b. İnanmıyorum

19. Türkiye’de vergi kaçırınların yakalanacağına inanıyor musunuz?

- a. İnanıyorum b. İnanmıyorum

20. Sizce vergi aflarının çıkarılmasının sebebi ne olabilir?

- a. Devlete gelir sağlamak
b. Vergi idaresinin yükünü hafifletmek
c. Yeni vergi reformu için zemin hazırlamak
d. Mükellefe temiz bir sayfa açabilme imkanı vermek
e. Bazı mükellefleri kayırmak

KİŞİSEL BİLGİLER

Cinsiyet :

- a. Erkek b. Bayan

Medeni durum :

- a. Evli b. Bekar

Eğitim düzeyi :

- a. İlkokul b. Ortaokul
c. Lise d. Yüksekokul
e. 4 Yıllık fakülte

Yaş Grubunuz :

- a. 21 - 30 yaş b. 31 - 40 yaş
c. 41 - 50 yaş d. 51 - 60 yaş
e. 61 yaş ve yukarısı